

Walorem prezentowanej książki są ponadto kwestie zaproponowane przez uczestników Seminarium. Pośród najbardziej interesujących można zauważyć takie tematy, jak: liczby i ich symbolika w Apokalipsie; świątynia w Apokalipsie; sym-

bolizm teriomorficzny w księdze Daniela i Apokalipsie.

Prezentowana książka – jak dotychczas – jest dostępna w księgarni Ojców Franciszkanów w Jerozolimie.

ks. Bogdan Zbroja

Javier Hervada, *Studi sull'essenza del matrimonio*,
Giuffrè Editore Milano 2000, s. 390.

Publikacja prof. Hervady stanowi siedemnastą pozycję monografii prawnych wydanych przez Wydział Prawa Kanonicznego Papieskiego Uniwersytetu św. Krzyża w Rzymie. Wcześniej została opublikowana w tej samej serii jego monografia na temat prawa naturalnego *Introduzione critica al diritto naturale* (Milano 1990) oraz w serii traktatów kanonicznych: *Diritto costituzionale canonico* (Milano 1989).

Monografię otwiera *Prezentacja* napisana przez ks. prof. Carlosa J. Errázuriza M., który zaznacza, że publikacja pragnie dołączyć się do serii uroczystych manifestacji akademickich wobec osoby i pracy

naukowej prof. Javiera Hervady z Uniwersytetu Navarra (Hiszpania), mających miejsce w 1999 r. z okazji 65 urodzin Autora. Monografia składa się z siedmiu części.

Pierwszy rozdział, dość obszerny (ss. 1–204), stanowi ogólne rozważanie na temat małżeństwa i można powiedzieć, że ten pierwszy rozdział to już jakby monografia na temat instytucji małżeństwa. Podjęta w rozdziale tematyka została podzielona na pięć zagadnień: pojęcie małżeństwa, funkcja miłości w małżeństwie, wzajemne uzupełnianie się, małżeństwo i osoba ludzka oraz trzy zasadnicze aspekty małżeństwa. Warto wspo-

mnąć, że dostojny Jubilat – już w pierwszym zdaniu swojej nowej monografii – zaznacza, że małżeństwo – w całej swojej głębokiej strukturze – jest jedną z najtrudniejszych do zrozumienia instytucji społecznych; albowiem każdy człowiek posiada naturalną sobie, fundamentalną a zarazem wystarczającą wiedzę do tego, aby małżeństwa zawrzeć oraz w nim żyć. Z małżeństwem dzieje się rzecz podobna jak z człowiekiem; jest ono tajemnicą głęboką dla naukowca, a jednocześnie jest rzeczywistością wystarczająco poznaną, aby każdy człowiek mógł ją rozwiązać zgodnie z naturą własną instytucji. Autor zaznacza, że prawo naturalne daje zdolność każdemu człowiekowi do tego, aby wystarczająco poznał naturę małżeństwa i zgodnie z nią realizował swoje powołanie małżeńskie. Przedmiotem pracy hiszpańskiego kanonisty jest refleksja nad małżeństwem poprzez pryzmat właśnie prawa naturalnego, dlatego zaznacza prof. Hervada, iż czytelnik w jego rozważaniach znajdzie rzeczy stare i nowe na temat instytucji małżeństwa. Przy czym, ponieważ przedmiotem analizy jest instytucja z prawa naturalnego, wypada przypomnieć, że nie mogą w niej nastą-

nić istotne zmiany koncepcyjne, a zatem odkrycie nowej istoty małżeństwa nie jest nawet założeniem hipotetycznym. Jest możliwe natomiast, że społeczeństwo stworzy, według swoich parametrów, pewne typy relacji pomiędzy mężczyzną a kobietą, takie jak: konkubinaty, wolna miłość, wspólnota mieszana, małżeństwo wakacyjne itd., których jednak nie można określić słowem małżeństwo. W wymienionych przypadkach, pomimo że mamy do czynienia z konstrukcją czy też strukturą społeczną stworzoną przez człowieka, to jednak nie mamy do czynienia z instytucją wywodzącą się z jego natury. I dlatego też ten, kto chciałby zmienić naturę małżeństwa, nie zmienia jej, ponieważ nie może tego uczynić, ale ją deformuje oraz tym samym niszczy wspólnotę małżeńską.

W drugim rozdziale Autor przeprowadza w czterech punktach rozważania na temat tożsamości małżeństwa. Zastanawia się, między innymi, nad tematem jedności pomiędzy mężczyzną a kobietą oraz nad identyfikacją małżeństwa. W podsumowaniu tego rozdziału pisze, że przedmiotem zawartych w nim rozważań było danie panoramy na temat tożsamości małżeństwa oraz na temat

jego charakterystycznych aspektów. Prof. Hervada podkreśla, że sukcesywnie jak ustawodawstwo cywilne dopuszcza akty i zwyczaje przeciwne trzem klasycznym dobrom małżeństwa w rozumieniu św. Augustyna – to znaczy kiedy legalizuje cudzołóstwo, używanie środków antykoncepcyjnych oraz rozwody – nie tylko pozwala na penetrowanie w społeczeństwie faktorom, które burzą małżeństwo i rodzinę, ale równocześnie w tym samym czasie tak rozumiane małżeństwo oddala się coraz bardziej od prawdziwego małżeństwa. Stwierdza, że niech będzie rzeczą jasną, iż takie prawa są w sposób oczywisty przeciwne dobru wspólnemu społeczeństwa oraz pozostają przykładami praw niesprawiedliwych.

W kolejnym rozdziale prof. Hervada pyta: *Czym jest małżeństwo?* Natura jest twórcą małżeństwa i dlatego człowiek wszystkich czasów i wszystkich kultur poznaje w sposób prosty i bezpośredni to, co jest fundamentalną istotą małżeństwa (*natura docet*); pomimo że może mylić się w wyprowadzaniu niektórych konkluzji. Pozostaje jednak obowiązek pogłębienia tej znajomości, ponieważ człowiek – poprzez swoją refleksję – poznaje lepiej istotę małżeństwa, rozpozna-

je oraz interpretuje lepiej, czym jest sama rzeczywistość małżeństwa.

Rozdział czwarty jest rozważaniem na temat istoty małżeństwa oraz na temat konsensu małżeńskiego. Prof. Hervada daje panoramiczne spojrzenie na temat zgody małżeńskiej w świetle istoty małżeństwa. Sukcesywnie, między innymi, podejmuje takie zagadnienia jak: zgoda jako przyczyna małżeństwa, przedmiot zgody małżeńskiej, zdolność do wyrażenia zgody małżeńskiej oraz konieczna dojrzałość do tego, aby zawrzeć małżeństwo.

W rozdziale piątym podejmuje zagadnienie istotnych obowiązków małżeńskich, w szóstym natomiast analizuje zagadnienie nierozdzielności pomiędzy kontraktem a sakramentem w małżeństwie.

Ostatni, siódmy, rozdział monografii to dziesięć postulatów na temat równości prawnej pomiędzy mężczyzną a kobietą. Punktem wyjścia do dyskusji jest maksyma rzymska „*ius suum cuique tribuendi*” Wspólnota sprawiedliwa to taka, która w ten sam sposób, zarówno mężczyźnie jak i kobiecie, przyznaje to, co im się słusznie należy. Konkluzja Autora jest jasna – mężczyzna i kobieta są prawnie równi (*giuridicamente uguali*); jed-

nakże dodaje, że niestety omawiana zasada nie jest realizowana we współczesnym świecie.

Chcąc krótko podsumować monografię prof. Hervady trzeba powiedzieć, że mamy do czynienia z pracą trudną, o charakterze filozoficzno-kanonicznym, która stara się ukazać naturalne zrozumienie instytucji małżeństwa. Autor w swoich rozważaniach odwołuje się do prawa naturalnego, a zatem do tego, co jest podstawowe i wspólne dla wszystkich, co tworzy w konsekwencji istotę małżeństwa i zmusza do refleksji. Jest to ważny, naukowy, głos w dzisiejszym świecie w obronie instytucji, który z taką determinacją niszczy, poprzez prawodawstwo cywilne i swoją men-

talność, fundament swojego bezpieczeństwa i rozwoju, jakim jest małżeństwo i rodzina. Być może ktoś właśnie w tym kontekście powie, że zaprezentowane w monografii idee są nierealne dla dzisiejszego świata, są odrzucane przez dzisiejsze społeczeństwo. W tym kontekście trzeba zacytować dostojnego Jubilata, który przypomina wypowiedź Hegla. Na zarzut krytyka, że jego idee filozoficzne nie odpowiadają faktom filozof odpowiedział krótko: „tym gorzej dla faktów”

Zaprezentowana monografia kanoniczna stoi na straży naturalnych walorów człowieka i społeczeństwa.

ks. Tomasz Rozkrut

Teksty o Matce Bożej. Chrześcijaństwo ewangelickie, Beatam me dicent..., t. 10, St. C. Napiórkowski OFM Conv (red.), Wydawnictwo Ojców Franciszkanów, Niepokalanów 2000, ss. 536.

Maryja w chrześcijaństwie ewangelickim... Czy samo postawienie problemu nie sugeruje katolickiemu czytelnikowi spotkania z jakąś

totalną krytyką tak drogiego jego tradycji kultu Najświętszej Maryi Panny? Bo czyż nie przyjęło się uznawać, że jedną z fundamental-